

## Den hvide hval

Tom Kristensens anmeldelse af Herman Melville: *Moby-Dick eller Hvalen*, oversat af Mogens Boisen

*Politiken*, 15. april 1955

Da Peter Freuchen for 15 aar siden oversatte *Herman Melvilles* verdensberømte hvalfangerroman "Moby Dick" om den grusomme, hvide hval, som den hævnørstige kaptajn Akab til sit eget og sit skibs fordærv gjorde jagt paa over alverdens have, handlede han i god tro, da han stærkt forkortede den tilsyneladende alt for ordrige bog, der efter tredivernes smag led betænkeligt af tankeflugt. Peter Freuchen viste, at han elskede bogen for dens usandsynlige humor og dens strengt tekniske realisme, for dens næsten overnaturlige vrede og dens fantasi; men selv om Freuchen har mange fortrinlige egenskaber, kan man just ikke sige, at han er symbolist, og det er symbolismen, der som en lav eftermiddagssol forlænger skyggerne af bogens mennesker og dyr ud i det usandsynlige, ja ud i rummet, hvor der maaske alligevel er en himmel og et helvede.

Den danske kritik gav Freuchen sin velsignelse for hans muntre oversættelse uden at opdage, at bortskæringen af Melvilles talløse afvigelser gjorde hvalen mindre i læsernes fantasi; – der er nemlig ikke tale om afvigelser her, men om en ny romanteknik, der virker som et forstørrelsesglas. I Freuchens oversættelse kom "Moby Dick" ogsaa let til at virke som en skrøne. Men den hvide hval er virkelig nok, den hed blot Mocha Dick og havde et australsk og et fransk koffardiskib, tre hvalskibe, 14 hvalbaade og 30 menneskeliv paa samvittigheden og havde desuden 19 harpuner hængende

i sin syndige krop. Og Herman Melville har i 18 maaneder virkelig været hvalfanger, blot hed skibet "Acushnet" og ikke "Pequod", og dette skib jagede ikke efter Moby Dick.

I 1851 udsendte Herman Melville "Moby Dick" og havde dengang vundet sig et godt navn paa sydhavsromanerne "Typee" og "Omoo"; men det amerikanske publikum troede, at "Moby Dick" var en tyk løgn, og derfor levede han sine sidste 40 aar i forholdsvis ubemærkethed. Naar det nu paastaas, at han først blev opdaget i 1920, er det dog ikke helt sandt. De tre nævnte romaner fandtes i "Every mans library", og den alvidende Niels Møller skrev om ham i "Tilskueren" længe før tyverne.

Men det aarti, der skulle opleve fremkomsten af James Joyce's "Ulysses", maatte selvfølgelig interessere sig for ham. Naar man nemlig sammenlignede "Moby Dick" med hans senere selvbiografiske roman "Pierre", kunne man komme til resultater, der maatte gøre enhver freudianer rødhovedet af begejstring, og senere maatte saa "symbolisterne" eller "metafysikerne" eller hvad vi nu skal kalde dem, rive ham ud af freudianernes kløer og tolke ham efter principet biblen og Shakespeare, hvad han udmærket egnede sig til.

Her i Norden gik nordmanden *Alf Larsen*, der har megen tilgivelse behov, i spidsen med et mesterligt essay i sin bog "Den kongelige kunst", som han gør klogt i at tage med under armen, naar han engang møder op til dommedag. Og det er derfor konsekvent i tidens aand, at den heretiskanske afdeling inden for Gyldendal udsender "Moby Dick" i en uforkortet fordanskning, oversat af *Mogens Peter Boisen*, der for nogle aar siden tryllede "Ulysses" over paa vort sprog, og har

bevæbnet den med et forord af *Martin A. Hansen* og med illustrationer af hvalfangeren *Sven Havsteen-Mikkelsen*, der har haft det sværest af dem alle, fordi han med sine saglige og følsomme silhuetter har skullet konkurrere med den berømte, amerikanske illustrator, *Rockwell Kent*. Man tør dog roligt sige, at *Havsteen-Mikkelsen* har forsvaret sin egenart. Selv over hvalens eksplosive angreb paa hvalfangerbaadene er der dekorativ ro.

*Martin A. Hansen* har aldrig været nogen partigænger, selv som symbolist. Han antyder nok en fortolkning men ikke mere, for han vil ”nyde synet af denne romans stærke krop”. For ingen klogskab, han kan erhverve sig ved dissektion af dens symboler, vil han bortbytte ”ungdomsdrømmen, ja drengesindet i den, al dens friskhed”. Af læseren forlanger han imidlertid to ting: taalmodighed og ro. Men hvad faar man saa ikke ud af bogen i modsætning til den moderne, flueøjede bevidsthed, der opløser og spalter alt?

Man faar virkelighed: ”Vreden er virkelig vrede, sorg er sand sorg, glæden er glæde, det er virkeligt”. Og hvor har *Martin A. Hansen* ret! Taalmodighed skal der til hos læseren. Den skal række til himlene og til helvede; men saa naar læseren ogsaa frem til dem alle.

*Ismael* kalder den unge mand sig, der deltager i kaptajn *Akabs* verdensomspændende hævntogt efter den hvide hval, der har bidt et ben af ham og gjort ham til krøbling. I begyndelsen tror hele besætningen, at den skal paa almindelig hvalfangerfærd, men da skibet er godt til havs, afslører kaptajnen i en dæmonisk tale sin egentlige hensigt og faar dem til at sværge, at de vil følge ham, om det saa gaar ind i døden. I det 20. aarhundredes jargon ville man karakterisere *Akab* som en ”fører”. Blandt besætning-

gen er der da heller ingen, der kan styrte denne afsindige regent. 1. styrmand er for from til at gøre oprør, 2. styrmand for fandenivoldsk og 3. styrmand for ubetydelig. De tre harpunerer, der har meget at skulle have sagt om bord paa en hvalfanger, er vilde: en polynesier, en indianer og en neger, og er kun alt for opsat paa kamp med den verdensbergtede hval, og den øvrige besætning er kun hob, kun masse, der følger med, bare den hele tiden er beskæftiget. Det er derfor, *Akab* paa vejen jorden rundt efter den ondsksfulde spermacethval nedlader sig til almindelig hvalfangst, og læseren gradvis oplyses om denne næringsvej, der er lige saa eventyrlig og farlig som tyrefægtning. Under spændingen vokser hos læseren forstaaelsen af *Moby Dicks* størrelse og overnaturlige grumhed. Hvalen bliver til det ondes princip eller – verdensordenen i al dens uforstaaelighed, og *Akabs* hævntørst bliver til en monoman trods mod denne verdensorden.

Men *Melville* har ogsaa en anden maade, hvorpaa han kan faa *Moby Dick* til at vokse. Han indfører store tekniske kapitler om hvalens udseende, dens hoved, dens hale, dens parringer, dens skelet og det store hulrum i hovedet, hvor spermacetolien findes; – det er saa stort, at en harpuner er ved at drukne i det. Disse kapitler hører med i romanens komposition, og det ses af, at *Melvilles* sprog netop i disse afsnit slaar de utroligste og mest symbolistiske funker. Han indfører ogsaa store tekniske kapitler om harpunerens indretning, om hvalliner, om hvalkogerer; men stadigvæk aner man, at der skal lægges stor betydning i kaptajn *Akabs* ord: ”All visible objects are but as pasteboard masks” (alle synlige genstande er kun at betragte som papmasker).

Og efterhaanden som man med taalmodighed lader sig sænke ned i denne

læsning, hvor tingene har betydning som hieroglyffer i en tekst, der endnu ikke er tydet, og hvor virkeligheden truer med at sprænges som en drøm, hvis man blot formaaede at aabne øjnene, har man anelsen om, at Moby Dick er en gud-dom, og at det bærer sin straf i sig at trodse den. En bibelsk tekst! Er det formasteligt at kalde denne roman for det? Den fortæller os dog ogsaa om, hvor lille og afsindigt mennesket er.